

ROZDZIAŁ 30

Studium przypadku – Indie

Indie to państwo pełne różnorodności i sprzeczności, również w sferze zrównoważonego rozwoju, jak i jedno z najszybciej rozwijających się państw świata oraz – przynajmniej formalnie – jeden z liderów w realizacji założeń Agendy 2030. Jednocześnie tę piątą pod względem wielkości PKB gospodarkę świata charakteryzuje największa liczba ludności żyjącej poniżej międzynarodowej linii ubóstwa (obecnie linia ta wynosi 1,9 USD na osobę na dzień). Wprawdzie indyjskie wskaźniki emisji gazów cieplarnianych w przeliczeniu na mieszkańca należą do najniższych na świecie, jednak Indie zajmują trzecie miejsce na świecie pod względem emisji gazów cieplarnianych, a spośród 10 najbardziej zanieczyszczonych miast świata trzy znajdują się w Indiach. Co więcej, poszczególne stany w Indiach są zróżnicowane pod względem rozwoju, przy czym północne stany stanowią te najniżej rozwinięte¹.

Biorąc pod uwagę wielkość gospodarki i liczbę ludności, należy zauważyć, że realizacja przez Indie Celów Zrównoważonego Rozwoju (*Sustainable Development Goals*, SDGs) będzie tożsama z realizacją Agendy 2030 przez większą część świata. Z tego względu skuteczne metody wdrażania, monitorowania i mierzenia postępów w tym zakresie okazują się istotne nie tylko dla Indii i ich mieszkańców, lecz również dla całego świata. Fakt ten podkreślił indyjski premier Narendra Modi w przemówieniu na Szczycie Zrównoważonego Rozwoju Narodów Zjednoczonych (NZ) we wrześniu 2015 r., wskazując na zbieżność między międzynarodową strategią rozwoju a priorytetami rozwoju Indii².

Pomimo ograniczonych zasobów finansowych, wynikających z relatywnie niskiego dochodu na mieszkańca, dużej liczby ludności i rozległego terytorium, Indie w ostatnich dekadach odnotowały znaczące postępy. Jednak realizacja w stosunkowo krótkim czasie ambitnych celów Agendy 2030, takich jak powszechna elektryfikacja wsi, łączność drogowa i cyfrowa dla wszystkich, rozwój

¹ A. Mathur, M.K. Shrivastava, *The Pursuit of Sustainable Development in India*, w: R.K. Pachauri, A. Paugam, T. Ribera, L. Tubiana, P.G.D. Chakrabarti, R. Jozan, D. Kamelgarn, T. Voituriez, *Building the Future We Want*, AFD, IDDRI & TERI, New Delhi 2015, s. 83; A. Pandey, *What India Can Teach the World about Sustainability*, World Economic Forum, 2.10.2017, <https://www.weforum.org/agenda/2017/10/what-india-can-teach-the-world-about-sustainability/> [dostęp: 13.02.2022].

² *India. Voluntary National Review Report on Implementation of Sustainable Development Goals*, VNR, UN High Level Political Forum, 2017, s. vii.

czystych źródeł energii czy powszechna edukacja na poziomie szkoły podstawowej, może okazać się niemożliwa.

Idea zrównoważonego rozwoju w kulturze i historii Indii

Idea zrównoważonego rozwoju stanowi integralną część kultury Indii, których filozofia i wartości podkreślają zrównoważony sposób życia (*zob. ramka Model (zrównoważonego) rozwoju Kerali*). Potrzeba ochrony i zrównoważonego wykorzystania zasobów naturalnych została wyrażona w hinduskich świętych pismach pochodzących nawet sprzed ponad 3 tys. lat. *Vasudhaiva Kutumbakam*, starożytna sanskrycka sentencja oznaczająca „świat jest jedną rodziną”, dobrze oddaje indyjskie podejście do rozwoju społeczno-gospodarczego. W zasadach jogi i ajurwedy można odnaleźć szereg reguł nakazujących szacunek dla przyrody, jak też unikanie przywiązywania się do materialnych dóbr, które pozostają zgodne z ideami zrównoważonego stylu życia³.

Jednak mimo bogatej tradycji i kulturowo zakorzenionego szacunku dla środowiska Indie dopiero stosunkowo niedawno podjęły walkę z rosnącym zanieczyszczeniem powietrza i wody, degradacją ziemi i lasów oraz utratą bioróżnorodności. Po uzyskaniu niepodległości w 1947 r. głównym celem kolejnych rządów Indii stała się modernizacja gospodarki. Mimo obecności idei zrównoważonego rozwoju w naukach Mahatmy Gandhiego w praktyce zwyciężyło bardziej pragmatyczne podejście do rozwoju, w znacznym stopniu oparte na industrializacji realizowanej w warunkach planowania gospodarczego. Swoiste ignorowanie ryzyka środowiskowego na rzecz zysków finansowych i ekonomicznych osiągnęło kulminację po reformach gospodarczych i liberalizacji systemu gospodarczego Indii po 1991⁴.

Strategie zrównoważonego rozwoju Indii

Między rokiem 1951 a 2014 za przygotowanie strategii rozwoju Indii odpowiadała Komisja Planowania (Planning Commission), która opracowywała plany 5-letnie wyznaczające cele indyjskiej gospodarki. Elementy koncepcji zrównoważonego rozwoju pojawiały się w tych założeniach stopniowo, by dopiero w dwóch ostatnich zająć centralne miejsce. Ostatni 12. obejmował lata 2012–2017 i jako

³ A. Pandey, op. cit; S. Singh, E.R. Chyne, *Sustainable Development: Indian Perspective and Global Paradigm*, „Journal of Emerging Technologies and Innovative Research” 2018, Vol. 5, No. 5, s. 286–298.

⁴ H.P. Sharma, A. Chaturvedi, *The Performance of India in the Achievement of Sustainable Development Goals: A Way Forward*, „International Journal of Modern Agriculture” 2020, Vol. 9, No. 4, s. 1498–1499.

priorytety dla Indii określił m.in. eliminację ubóstwa i nierówności społecznych, walkę z wykluczeniem społecznym czy poprawę dostępności wody pitnej⁵.

Model (zrównoważonego) rozwoju Kerali

Jednym z problemów Indii jest duże zróżnicowanie w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego pomiędzy poszczególnymi stanami. Zgodnie z danymi NITI Aayog od wielu lat liderem w zakresie zrównoważonego rozwoju w Indiach jest stan Kerala. Kerala w raporcie NITI Aayog za okres 2020–2021 osiągnęła SDG India Index na poziomie 75, podczas gdy dla stanu z najniższym poziomem implementacji SDGs – Bihar – poziom tego wskaźnika to jedynie 52 (66 to średnia dla Indii). Równocześnie, według danych UNDP, jedynie 16% mieszkańców Kerali to osoby dotknięte ubóstwem (przy 81% w Biharze).

Wysoki poziom rozwoju Kerali – znacznie przewyższający wskaźniki dla Indii jako całości – nie jest nowym zjawiskiem. Od wielu dekad model rozwoju Kerali wskazuje się jako wzór dla innych regionów rozwijających się. Od chwili uzyskania przez Indie niepodległości do lat 90. ubiegłego wieku Kerala przeszła transformację z regionu o niskich wskaźnikach rozwoju społecznego do pozycji lidera Azji Południowej w tym zakresie. Model rozwoju Kerali można uznać za swego rodzaju prototyp modelu zrównoważonego rozwoju ze względu na następujące czynniki: 1) poprawę jakości życia (zmniejszenie śmiertelności niemowląt i liczby urodzeń, wzrost średniej długości życia, poprawa statusu kobiet); 2) poprawę stabilności środowiska (oszczędne i efektywne wykorzystanie energii i zasobów naturalnych); 3) redukcję nierówności społecznych i ekonomicznych; 4) eliminację sporów politycznych dzięki wzmocnieniu instytucji demokratycznych oraz instytucji społeczeństwa obywatelskiego. Zwraca się przy tym uwagę na fakt, że w społeczeństwie Kerali istotną rolę odgrywają kobiety, z których 85% potrafi czytać i pisać*.

* G. Parayil, *The "Kerala Model" of Development*, "Third World Quarterly" 1996, Vol. 17, No. 5, s. 941–957; R. Véron, *The "New" Kerala Model: Lessons for Sustainable Development*, "World Development" 2001, Vol. 29, No. 4, s. 601–617; M.P. Todaro, S.C. Smith, *Economic Development*, Addison-Wesley, 2012; *Kerala Tops Sustainable Development Index*, The Economic Times, 4.06.2021, https://economictimes.indiatimes.com/news/india/kerala-tops-sustainable-development-index/articleshow/83223541.cms?utm_source=contentofinterest&utm_medium=text&utm_campaign=cppst [dostęp: 13.02.2022].

W 2014 r. Komisję Planowania zastąpił rządowy *think-tank* NITI Aayog, wówczas też zrezygnowano z przygotowywania średnioterminowych planów gospodarczych. W roku 2015 NITI Aayog otrzymał zadanie koordynowania implementacji SDGs w Indiach. Równocześnie wielokrotnie powtarzane przez premiera Modiego hasło „Sabka Saath, Sabka Vikas”, tłumaczone jako „wspólny wysiłek i rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu”, stało się podstawą kolejnych indyjskich strategii rozwoju opracowywanych przez NITI Aayog⁶.

Implementacja zrównoważonego rozwoju w Indiach odbywa się obecnie w oparciu o przygotowywane przez NITI Aayog programy działań. Pierwszy program obejmował lata 2017–2020. W grudniu 2018 r. NITI Aayog wydał średnioterminowy plan działania *Strategy for New India @75*. Jest to szczegółowy opis 41 kluczowych obszarów dla rozwoju Indii, który wymienia już poczynione postępy, identyfikuje ograniczenia i sugeruje drogę do osiągnięcia celów na lata 2022–2023. Na podstawie tego dokumentu przygotowana będzie nowa, długoterminowa strategia rozwoju Indii, której ogłoszenie zaplanowano na sierpień 2022 r. – w 75. rocznicę niepodległości Indii.

⁵ A. Mathur, M.K. Shrivastava, op. cit., s. 92–93.

⁶ *India. Voluntary National Review Report...*, op. cit., s. vii.

Sprężony gaz ziemny (CNG) w indyjskim transporcie

Napędzane CNG riksze (tuk-tuki) w Indiach

Źródło: Marvan Ahmed, Unsplash, 29.11.2021, <https://unsplash.com/photos/XmGDGbpO40g> [dostęp: 16.03.2022].

Indyjska polityka energetyczna zakłada wykorzystanie zarówno paliw kopalnych, jak i odnawialnych źródeł energii. Indie są jednym z państw rozwijających się, które nie zgadzają się na całkowitą dekarbonizację gospodarki w najbliższych latach. Mimo to stopniowo przekształcają swój transport publiczny, w coraz większym stopniu wykorzystując alternatywne metody napędu, takie jak sprężony gaz ziemny (*compressed natural gas*, CNG), etanol czy różne formy napędu elektrycznego.

Szczególną rolę w tym procesie odgrywa sprężony gaz ziemny, który powoduje niższą od benzyny emisję gazów cieplarnianych. CNG jest używany w Indiach przede wszystkim do ogrzewania domów. Jednak gdy ceny benzyny gwałtownie rosną, a pojazdy elektryczne okazują się zbyt drogie dla większości obywateli Indii, Hindusi zwracają się ku samochodom napędzanym stosunkowo tanim paliwem alternatywnym, jakim jest CNG. Sprzedaż samochodów fabrycznie wyposażonych w taki napęd z roku na rok się podwaja, coraz częstszym zjawiskiem jest też przystosowanie do CNG starszych pojazdów. Największe metropolie Indii – w tym Delhi i Mumbai – wspierają rozwój infrastruktury dla pojazdów z napędem CNG. W rezultacie w wielu indyjskich miastach powszechny staje się widok zasilanych CNG taksówek czy popularnych tuk-tuków. Szacuje się, że do 2025 r. w Indiach może jeździć ok. 10 mln samochodów z napędem CNG*. Działania te jednak mogą się okazać niewystarczające, aby powstrzymać degradację środowiska naturalnego i zmniejszyć poziom zanieczyszczenia indyjskich miast.

* S. D'Souza, *Natural Gas and India's Climate Strategy*, Memo, Energy for Growth Hub, 25.10.2021, <https://www.energyforgrowth.org/memo/natural-gas-and-indias-climate-strategy/> [dostęp: 13.02.2022]; *India Committed to Clean Energy-Based Economy: Nitin Gadkari*, The Economic Times, 22.11.2021, https://economictimes.indiatimes.com/industry/renewables/india-committed-to-clean-energy-based-economy-nitin-gadkari/articleshow/86435162.cms?utm_source=contentofinterest&utm_medium=text&utm_campaign=cppst [dostęp: 13.02.2022]; *India Could Have 10 Million CNG Vehicles on Roads by 2025: Report*, Energyworld.com, 24.05.2018, <https://energy.economictimes.indiatimes.com/news/oil-and-gas/india-could-have-10-million-cng-vehicles-on-roads-by-2025-report/64306158> [dostęp: 13.02.2022].

W prace nad nową strategią rozwoju Indii obok indyjskich instytucji centralnych zaangażowani są władze stanowe i przedstawiciele sektora prywatnego. Strategia ta ma obejmować okres do 2030 r. i być zgodna z celami społecznymi, ekonomicznymi i środowiskowymi Agendy 2030. Zgodnie z wstępnymi założeniami strategii do 2030 r. Indie mają się stać narodem zamożnym, wykształconym, zdrowym, bezpiecznym, wolnym od korupcji, zasobnym w energię, czystym ekologicznie i globalnie wpływowym⁷. Jednak biorąc pod uwagę obecne wskaźniki rozwoju Indii, już teraz można przypuszczać, że terminowa realizacja założeń tak rozbudowanej strategii będzie bardzo trudna – jeśli nie niemożliwa – do osiągnięcia.

Implementacja Celów Zrównoważonego Rozwoju w Indiach

Indie odegrały istotną rolę w formułowaniu Agendy 2030, co w praktyce oznacza daleko idącą zbieżność między SDGs a narodowymi celami rozwoju Indii. Swoje podejście do realizacji założeń Agendy 2030 Indie określają jako holistyczne, co w praktyce oznacza realizację SDGs za pomocą szeregu rządowych programów realizowanych na szczeblach centralnym, stanowym i lokalnym. Dane

⁷ J.A. Khan, *Challenges in Implementation of Sustainable Development Goals in India*, CBGA Opinions, 10.10.2019, <https://www.cbgaindia.org/blog/challenges-implementation-sustainable-development-goals-india/> [dostęp: 13.02.2022]; *Strategy for New India @ 75*, NITI Aayog, <https://www.niti.gov.in/the-strategy-for-new-india> [dostęp: 13.02.2022].

NITI Aayog wskazują, że największe postępy w ostatnich latach Indie osiągnęły w obszarach zdrowia, energii i infrastruktury. Należy jednak przy tym pamiętać, że oficjalne dane nie do końca odzwierciedlają zróżnicowanie w realizacji SDGs na poziomie poszczególnych stanów. Co więcej, biorąc pod uwagę nadal stosunkowo niski poziom rozwoju Indii i dochodu *per capita* (państwo o średnim niższym dochodzie według Banku Światowego), Indie nadal mają przed sobą bardzo daleką drogę do realizacji SDGs.

Niezależnie od kontrowersji związanych z realizacją przez Indie celów rozwojowych (w szczególności tych dotyczących ochrony klimatu), dla podkreślenia swojego poparcia dla SDGs i Agendy 2030, Indie jako jedno z 40 państw zgłosiły się do udziału w Dobrowolnych Przeglądach Narodowych (*Voluntary National Review*, VNR). Jest to proces, w ramach którego państwa samodzielnie oceniają i przedstawiają postępy poczynione w realizacji globalnych celów rozwojowych. Indie dotychczas opublikowały dwa raporty VNR – w latach 2017 i 2020.

Wiele spośród flagowych programów rządowych jest bezpośrednio podporządkowana wdrażaniu zrównoważonego rozwoju. Do najważniejszych takich inicjatyw można zaliczyć⁸:

- ***Sashakt Bharat Sabal Bharat*** (*Empowered and Resilient India*, Indie Silne i Odporne) – program walki z wielowymiarowym ubóstwem. Wsparcie dla potrzebujących w zakresie wyżywienia, zapobiegania śmiertelności dzieci, edukacji, odpowiednich warunków sanitarnych i dostępu wody pitnej, elektryczności i mieszkalnictwa, a także innych podstawowych usług.
- ***Swachh Bharat Swastha Bharat*** (*Clean and Healthy India*, Czyste i Zdrowe Indie) – poprawa warunków sanitarnych oraz dostępu do usług medycznych. W ramach programu realizowany jest największy na świecie publiczny system ubezpieczenia zdrowotnego, obejmujący obecnie niemal pół miliarda osób.
- ***Samagra Bharat Saksham Bharat*** (*Social and Financial Inclusion*, Włączenie Społeczne i Finansowe) – walka z wykluczeniem społecznym realizowana poprzez upowszechnienie dostępu do żywienia, zdrowia, edukacji, ochrony socjalnej oraz rozwijanie zdolności przedsiębiorczych; walka z wykluczeniem finansowym w ramach promocji dostępu do kont bankowych i powszechnego dostępu do telefonów komórkowych. Istotnym elementem inicjatywy jest ukierunkowanie działań na grupę ubogich kobiet, przyspieszając tym samym ich ekonomiczne upodmiotowienie.
- ***Satat Bharat Sanatan Bharat*** (*Sustainable India*, Zrównoważone Indie) – indyjskie strategie działań klimatycznych wzywają do stworzenia czystych i wydajnych systemów energetycznych, infrastruktury odpornej na klęski żywiołowe oraz planowej odbudowy ekologicznej. W ramach programu Indie m.in. zelektryfikowały większość obszarów wiejskich, zredukowały o 38 mln rocznie

⁸ Opracowanie na podstawie: *Decade of Action. Taking SDGs from Global to Local*, India VNR 2020, NITI Aayog, New Delhi 2020, s. 4–5.

emisję CO₂ i zapewniły czyste paliwo do gotowania dla 80 mln ubogich gospodarstw domowych.

- **Sampanna Bharat Samridh Bharat** (*Prosperous and Vibrant India*, Indie Prosperujące i Tętniące Życiem) – przy PKB na koniec 2021 r. sięgającym niemal 3 bln USD Indie dążą do osiągnięcia PKB wysokości 5 bln USD do 2025 r., jak też do zrównoważonego wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu poprzez stymulowanie produkcji, budowanie infrastruktury, pobudzanie inwestycji, wspieranie innowacji technologicznych i pobudzanie przedsiębiorczości.

Zrównoważony rozwój w Bollywood

Hinduskie centrum przemysłu filmowego – Bollywood – od dziesięcioleci wpływa na życie codzienne i kulturę Indii. Z tego powodu podjęcie przez Bollywood problematyki zrównoważonego rozwoju może wpłynąć na zwiększenie świadomości indyjskiego społeczeństwa w tym zakresie. W ostatnich latach w Bollywood powstał szereg filmów ukazujących skutki katastrof ekologicznych (np. *Dasavatharam** z 2008 r., *Kedarnath*** z 2018 r.) czy wybrane problemy społeczne (np. *Padman**** z 2018 r., podnoszący kwestię ubóstwa menstruacyjnego, tj. ograniczenia z powodów ekonomicznych dostępu do produktów higienicznych takich jak tampony czy podpaski).

Równocześnie indyjscy filmowcy zaczęli angażować się w promocję zrównoważonego rozwoju m.in. poprzez wykorzystanie w filmach wytworzonych w zrównoważony sposób tkanin czy ograniczanie wpływu przemysłu filmowego na środowisko. Dla przykładu, *Aisa Yeh Jahaan***** z 2015 r. w reżyserii Biswajeeta Bora nie tylko pokazał odcięcie mieszkańców miast od natury, lecz był także pierwszym w Indiach filmem neutralnym pod względem emisji dwutlenku węgla. Od roku 2017 indyjską Ambasadorką Dobrej Woli NZ ds. Środowiska jest bollywoodzka gwiazda Dia Mirza, która zapowiedziała ostatnio utworzenie firmy zajmującej się produkcją filmów promujących zrównoważony rozwój*****.

* *Dasavatharam*, reż. K.S. Ravikumar, Indie 2008.

** *Kedarnath*, reż. A. Kapoor, Indie 2018.

*** *Padman*, reż. R. Balki, Indie 2018.

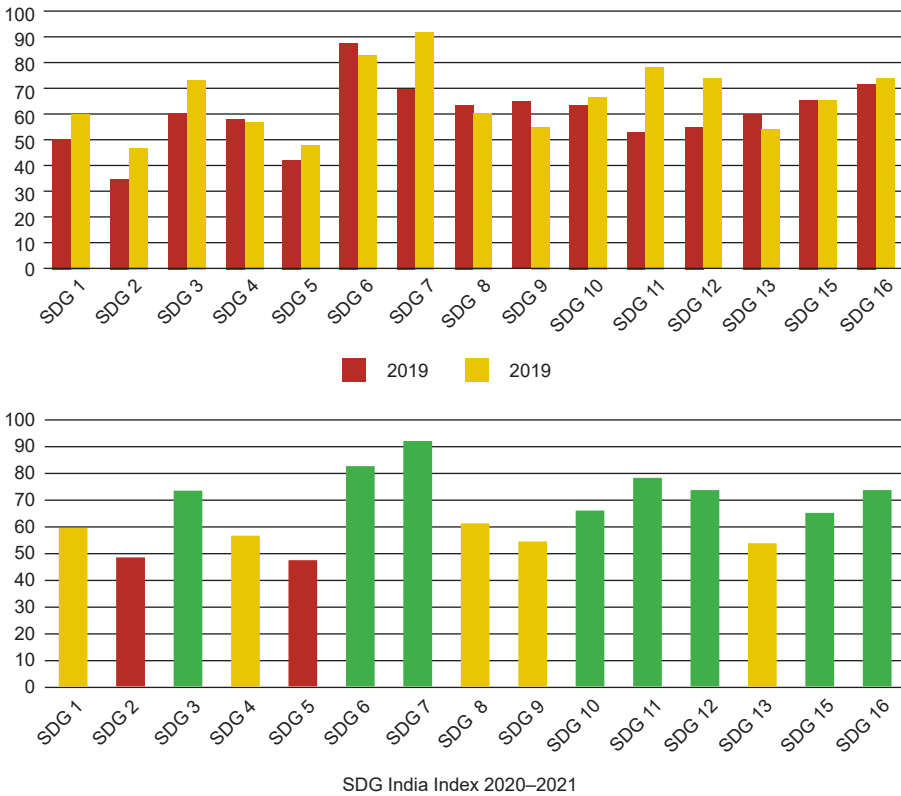
**** *Aisa Yeh Jahaan*, reż. B. Bora, Indie 2015.

***** K. Chandramouli, *Can Indian Cinema Call Lights, Camera, Climate Action?*, Quartz India, 2.01.2020, <https://qz.com/india/1778507/when-will-indian-cinema-wake-up-to-climate-change/> [dostęp: 13.02.2022]; D. Divecha, *7 Bollywood Films That'll Inspire You to Save the Earth*, Book My Show, 22.04.2020, <https://in.bookmyshow.com/buzz/blog/movies/bollywood-films-thatll-inspire-save-earth> [dostęp: 13.02.2022]; Dia Mirza: *Sustainable Development Is the Key to a Healthier Planet*, Times of India, 21.06.2021, <https://timesofindia.indiatimes.com/entertainment/hindi/bollywood/news/dia-mirza-sustainable-development-is-the-key-to-a-healthier-planet/articleshow/83715379.cms> [dostęp: 13.02.2022].

Elementy wsparcia dla zrównoważonego rozwoju można odnaleźć również w takich programach rządowych, jak *Make in India*, *Skill India* czy *Digital India*. W kontekście realizacji SDG6 istotny jest *Namami Gange* – program obejmujący m.in. zwalczanie zanieczyszczeń przemysłowych, efektywne wykorzystanie i poprawę jakości wody oraz ochronę ekosystemu Gangesu. Dodatkowo obecna Ustawa o spółkach (*The Companies Act*, 2013 r.) przewiduje, że indyjskie przedsiębiorstwa muszą przeznaczać co najmniej 2% zysków netto na społeczną odpowiedzialność biznesu. Problemem pozostają jednak same implementacja i weryfikacja tych zapisów⁹.

⁹ B. Karunakar, *Sustainable Development: An Indian Perspective*, "International Journal of Pluralism and Economics Education" 2019, Vol. 10, No. 1, s. 61–68.

Postęp Indii w realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju – SDG India Index 2020–2021

Źródło: *SDG India Index & Dashboard 2020–2021, Partnerships in the Decade of Action*, NITI Aayog, New Delhi 2021, s. 67.

Jako że brak odpowiednich danych był jedną z głównych przeszkód w osiągnięciu Milenijnych Celów Rozwoju, NITI Aayog we współpracy z przedstawicielstwem Narodów Zjednoczonych opracował złożony wskaźnik mający na celu śledzenie postępów oraz problemów wszystkich stanów i terytoriów związkowych Indii w zakresie realizacji SDGs. Wszystkie dane zbierane są na poziomie stanów, normalizowane i przeskalowywane w celu opracowania ostatecznego wyniku dla każdego wskaźnika w skali 0–100. Trzy kategorie oddają status zaawansowania w realizacji SDGs, czyli „aspirujący” z wynikiem 0–49 (kolor czerwony), „zdobywca” z wynikiem 50–64 (kolor żółty) oraz „lider” z wynikiem 65–99 (kolor zielony). Do tej pory opublikowano trzy raporty, za lata 2018, 2019 oraz 2020–2021. Od roku 2019 ogólny wynik Indii w SDGs wzrósł z 60 do 66 w 2021 r. ze względu na ogólnokrajową poprawę w kategoriach „czysta woda oraz warunki sanitarne” oraz „przystępna cenowo i czysta energia”.

Indie a międzynarodowa współpraca na rzecz rozwoju

Indie od wielu dekad aktywnie uczestniczą w międzynarodowej współpracy na rzecz zrównoważonego rozwoju. Indira Gandhi, ówczesna premier Indii, wzięła udział w Konferencji Sztokholmskiej w 1972 r., w czasie której podkreślała zależność między redukcją ubóstwa a międzynarodową strategią ochrony środowiska

naturalnego. W kolejnych latach Indie przystąpiły do większości międzynarodowych regulacji dotyczących ochrony środowiska i bioróżnorodności. Obecnie Indie należą do większości organizacji międzynarodowych zaangażowanych w implementację zrównoważonego rozwoju, same będąc również inicjatorami wielu działań wielostronnych w tym zakresie. Dla przykładu, w 2015 r. z inicjatywy Indii powstał International Solar Alliance (ISA), którego celem jest dążenie do lepszego wykorzystania energii słonecznej, by zmniejszyć zależność od paliw kopalnych¹⁰. Ponadto od 2001 r. w Delhi corocznie odbywa się Światowy Szczyt Zrównoważonego Rozwoju (World Sustainable Development Summit, WSDS)¹¹.

Mimo że same pozostają państwem rozwijającym się, Indie od wielu lat są również dawcami pomocy rozwojowej, często występując w roli lidera współpracy na linii Południe–Południe. Istotną inicjatywą jest tutaj Fundusz Partnerstwa na rzecz Rozwoju Indie–NZ (The India-UN Development Partnership Fund), który funkcjonuje od 2017 r. w ramach Funduszu Narodów Zjednoczonych na rzecz Współpracy Południe–Południe. Indie dużą wagę przykładają do współpracy rozwojowej na poziomie regionalnym. Obecnie priorytety tej współpracy zakładają przede wszystkim wspólne działania przy realizacji SDG 8, SDG 9 oraz SDG 11. Inicjatywy w tym zakresie realizowane są głównie za pośrednictwem instytucji Południowoazjatyckiego Stowarzyszenia Współpracy Regionalnej (South Asian Association for Regional Cooperation, SAARC). Najnowszą inicjatywą w tym zakresie jest fundusz awaryjny SAARC COVID-19¹².

Wyzwania zrównoważonego rozwoju w Indiach

Mimo regularnych postępów odnotowywanych przez Indie w dziedzinie poszczególnych wymiarów zrównoważonego rozwoju wiele pozostaje do zrobienia. Do najbardziej istotnych problemów Indii zalicza się degradację środowiska naturalnego i utrzymujące się wysokie wskaźniki ubóstwa. Według danych Banku Światowego niemal 30% populacji znajdowało się poniżej granicy ubóstwa, co przekłada się na niemal 370 mln osób żyjących w ubóstwie. W opublikowanym przez UNDP *Raporcie Rozwoju Ludzkiego (Human Development Report, HDR)* za 2021 r. Indie uplasowały się na 131. miejscu, co pozycjonuje je jako państwo o średnim poziomie rozwoju ludzkiego.

Problemem Indii pozostają niedostateczne środki na realizację SDGs. Raporty przygotowane przez szereg indyjskich think-tanków szacują lukę w tym zakresie

¹⁰ *India. Voluntary National Review Report...*, op. cit., s. 2.

¹¹ Więcej na temat tej inicjatywy na stronie szczytu: World Sustainable Development Summit, <https://wsds.teriin.org/> [dostęp: 13.02.2022].

¹² Więcej na ten temat: S.S. Pattanaik, *SAARC COVID-19 Fund: Calibrating a Regional Response to the Pandemic*, "Strategic Analysis" 2020, Vol. 44, No. 3, s. 241–252; S. Prabhu, *How Sustainable Are India's Development Partnerships?*, ORF Raisina Debates, 3.01.2022, <https://www.orfonline.org/expert-speak/how-sustainable-are-indias-development-partnerships/> [dostęp: 13.02.2022].

na lata 2015–2030 na ok. 2,64 bln USD. Jedynie na działania w zakresie zapobiegania zmianom klimatu Indie potrzebują rocznie ok. 170 mld USD więcej¹³.

Filmy i publikacje poświęcone realiom życia w indyjskim społeczeństwie

*Slumdog. Milioner z ulicy** (*Slumdog Millionaire*) z 2008 r. w reżyserii Danny'ego Boyle'a to jeden z najbardziej znanych filmów o Indiach. Film oparty jest na kanwie powieści (oryg. *Q and A*) autorstwa indyjskiego pisarza i dyplomaty Vikasa Swarupa**. Większa część filmu rozgrywa się w slumsach Mumbaju (Dharavi) i pokazuje życie najuboższych warstw społecznych Indii. Równocześnie film stanowi swego rodzaju lekcję zrównoważonego rozwoju, przedstawiając skutki wypalania śmieci czy zanieczyszczenia wody spowodowanego brakiem kanalizacji.

Bardziej realistyczny obraz indyjskich slumsów można znaleźć w *Mieście radości**** (*City of Joy*), dramacie z 1992 r. wyreżyserowanym przez Rolanda Joffé na podstawie powieści Dominique Lapierre o tym samym tytule. Przekrojowy obraz współczesnych Indii i trapiących je problemów rozwojowych dostarcza również *Opowieść o Indiach***** (*The Story of India*) – seria dokumentalna BBC powstała w 2007 r. w związku z 60. rocznicą niepodległości Indii i Pakistanu. Indyjska tożsamość i historia są tematem esejów indyjskiego ekonomisty i filozofa Amartyi Kumara Sena (*The Argumentative Indian****** z 2005 r.). W nieco bardziej reporterskim stylu na indyjskie społeczeństwo patrzy Octavio Paz, meksykański poeta noblista, który w książce *Podpatrywanie Indii****** (*Vislumbres de la India*) opisuje swoje wrażenia z lat spędzonych na placówce dyplomatycznej w Indiach. Z kolei urodzony w Mumbaju Salman Rushdie w *Dzieciach północy****** (*Midnight's Children*) analizuje rozwój Indii, łącząc w opowieści mity i elementy rzeczywistości.

* *Slumdog. Milioner z ulicy / Slumdog Millionaire*, reż. Danny Boyle, Wielka Brytania – USA 2008.

** V. Swarup, *Q and A*, Transworld Publishing, 2006; V. Swarup, *Slumdog. Milioner z ulicy*, Wydawnictwo Prószyński i S-ka, Warszawa 2009.

*** *Miasto radości / City of Joy*, reż. R. Joffé, Francja – Wielka Brytania – USA 1992.

**** *Opowieść o Indiach / The Story of India*, BBC, Wielka Brytania 2007.

***** A.K. Sen, *The Argumentative Indian. Writing on Indian History, Culture and Identity*, Allen Lane, 2005. Brak polskojęzycznego wydania.

***** O. Paz, *Podpatrywanie Indii*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1997.

***** S. Rushdie, *Dzieciach północy*, Dom Wydawniczy REBIS, Poznań 2018.

Innym problemem Indii jest brak odpowiedniej sprawozdawczości i w pełni transparentnych mechanizmów monitorowania postępów w zakresie rozwoju. W odniesieniu do realizacji Deklaracji Milenijnej niedostępność dokładnych danych (szczególnie w odniesieniu do poziomów niższych niż centralny) sprawia, że dokładny pomiar postępu był praktycznie niemożliwy. Obecnie NITI Aayog prowadzi działania na rzecz uzupełnienia sprawozdawczości i przygotowania odpowiednich wskaźników, czego przejawem jest udział w VNR oraz opracowanie dostosowanego do potrzeb Indii narzędzia do pomiaru postępu w realizacji SDGs – India SDG Index (*zob. ramka Postęp Indii w realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju – SDG India Index 2020–2021*).

Kalendarium

1947 – uzyskanie niepodległości przez Indie.

¹³ P. Mohandas, *Sustainable Development Goals (SDGs) – Challenges for India*, “Indian Journal of Public Health Research and Development” 2018, Vol. 9(3), No. 1, s. 1–10.

2015 – poparcie przez Indie Agendy 2030 i przekazanie implementacji SDGs NITI Aayog.
2017 – pierwszy dobrowolny przegląd (VNR) SDGs Indii.
2020 – drugi dobrowolny przegląd (VNR) SDGs Indii.

Słowniczek

Compressed natural gas (CNG) – gaz ziemny sprężony do 1% objętości, używany do napędu pojazdów i ogrzewania pomieszczeń.

Kerala – stan na południowo-zachodnim wybrzeżu Indii o najwyższych wskaźnikach rozwoju społeczno-gospodarczego.

NITI Aayog (National Institution for Transforming India) – Narodowy Instytut na rzecz Transformacji Indii, indyjski rządowy *think-tank* odpowiedzialny m.in. za przygotowywanie projektu budżetu oraz realizację strategii zrównoważonego rozwoju.

Tuk-tuk – autoriksza, trójkołowy pojazd pełniący często w Indiach funkcję taksówki.

Voluntary National Review (VNR) – dobrowolny przegląd narodowy, proces NZ, w ramach którego państwa samodzielnie oceniają postępy w realizacji SDGs.

Problemy do dyskusji

1. Jakie działania podejmuje rząd Indii w celu realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju?
2. Jakie są główne osiągnięcia Indii w zakresie zrównoważonego rozwoju? Na jakie przeszkody napotyka implementacja zrównoważonego rozwoju w Indiach?
3. W jaki sposób Indie wspierają ideę zrównoważonego rozwoju na forum międzynarodowym?

Dodatkowa literatura

Domżański S., *Indie w gospodarce światowej. Słoń, który pragnął latać*, Asian Century, 2017.

Iwanek K., Burakowski A., *Indie. Od kolonii do mocarstwa 1857–2013*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2013.

Raporty na temat realizacji SDGs w Indiach przygotowywane przez NITI Aayog, <https://www.niti.gov.in/reports-sdg> [dostęp: 13.02.2022].

Sustainable Development and India: Convergence of Law, Economics, Science, and Politics, eds. B.N. Patel, R. Nagar, OUP India 2017.

Materiał filmowy

Delhi, India's Capital Megacity, TDC, 3.02.2022, <https://www.youtube.com/watch?v=OUPTGDrXDy4> [dostęp : 6.07.2022].

Stolica Indii, Delhi, w zależności od źródła, może mieć nawet ponad 30 mln mieszkańców. Jest to równocześnie jedno z najbardziej zanieczyszczonych miast świata, jak też miejsce, gdzie bardzo widoczne są nierówności dochodowe. Film pokazuje sceny z historii Delhi oraz współczesne warunki życia w megamieście.

